

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΟΟΣΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΥΝ ΟΤΙ ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ ΕΠΙΧΟΡΗΓΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ

Δεν υπάρχει καλό ΑΕΙ δίχως κρατική αρωγή

Του ΘΑΝΟΥ ΤΣΙΡΟΥ

Το Δημόσιο είναι σε ολόκληρο τον κόσμο ο «στυλοβάτης» της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Με μοναδική εξαίρεση τις ΗΠΑ, όλες οι άλλες αναπτυγμένες χώρες αφήνουν τη χρηματοδότηση των πανεπιστημίων στα χέρια του κράτους.

Ακόμη και στις ΗΠΑ όμως, οι οικονομικοί δεσμοί των «ιδιωτικών ιδρυμάτων» με το Δημόσιο είναι στενοί. Μια ματιά στα οικονομικά στοιχεία των μεγαλύτερων ιδιωτικών πανεπιστημίων των ΗΠΑ αποδεικνύει ότι τουλάχιστον το ένα τρίτο των εσόδων τους προέρχεται από την εκτέλεση ερευνητικών προγραμμάτων που χρηματοδοτεί το ίδιο το κράτος.

Κι όχι μόνον αυτό. Τα στοιχεία δείχνουν ότι κανένα από τα κορυφαία «ιδιωτικά» πανεπιστήμια του πλανήτη δεν είναι κερδοφόρο παρά τα ιλιγιώδη έσοδα που διαχειρίζονται.

Τα στοιχεία του ΟΟΣΑ είναι αποκαλυπτικά:

*Το κράτος είναι η βάση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στην Ευρώπη. Σε δείγμα 19 χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκύπτει ότι τα πανεπιστήμια απορροφούν περίπου το 1,3% του ΑΕΠ. Από αυτό το ποσοστό, το 1,1% αφορά τα δημόσια πανεπιστήμια και μόλις το 0,2% τα ιδιωτικά. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία, τα πανεπιστήμια απορροφούν το 1,2% του ΑΕΠ και τα ιδιωτικά κάτι λιγότερο από το 0,1%

*Στις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ, τα δημόσια πανεπιστήμια απορροφούν το 1,1% του μέσου ΑΕΠ, ενώ τα ιδιωτικά το 0,4%. Στο δείγμα των χωρών μελών του ΟΟΣΑ, οι συσχετισμοί αλλάζουν υπέρ των ιδιωτικών πανεπιστημίων, καθώς πλέον στη σύγκριση περιλαμβάνονται και χώρες όπως οι ΗΠΑ και η Αυστραλία, που ρίχνουν βάρος στα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Ειδικά στις ΗΠΑ, η «ιδιωτική» τριτοβάθμια εκπαίδευση απορροφά το 1,6% του αμερικανικού ΑΕΠ έναντι 1,2% της δημόσιας.

Στα 10 κορυφαία πανεπιστήμια του πλανήτη (σύμφωνα με τη διεθνώς αναγνωρισμένη κατάταξη Academic Ranking of World Universities) υπάρχουν έξι «εκπρόσωποι» του ιδιωτικού τομέα. Και οι έξι (Harvard, Stanford, Yale, California Insitute of Technology, Columbia, MIT) βρίσκονται στις ΗΠΑ, ενώ δεν υπάρχει κανένας «ευρωπαίος» εκπρόσωπος του ιδιωτικού τομέα. Και τα δύο κορυφαία ευρωπαϊκά πανεπιστήμια (Cambridge και Οξφόρδης) χρηματοδοτούνται με πόρους του Δημοσίου. Ακόμη όμως και τα «ιδιωτικά» αμερικανικά πανεπιστήμια λειτουργούν ως μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί με πόρους που προέρχονται από την έρευνα, τις δωρεές των φοιτητών και τις χορηγίες.

Και τα έξι κορυφαία ιδιωτικά πανεπιστήμια των ΗΠΑ συντάσσουν ισολογισμούς με απόλυτη διαφάνεια (μάλιστα κάποια ελέγχονται από ορκωτούς) και δεν εμφανίζουν κέρδη. Όλα τα έσοδα διατίθενται για μισθούς και χρηματοδότηση ερευνητικών προγραμμάτων.

Το Harvard

Αποκαλυπτικός είναι ο ισολογισμός που συντάσσει κάθε χρόνο το Harvard, το οποίο θεωρείται το καλύτερο «ιδιωτικό» πανεπιστήμιο στον κόσμο. Αν και συντάσσει ισολογισμό, πρόκειται για μια κολοσσιαία «επιχείρηση» που δεν βγάζει κέρδη. Τα ιλιγιώδη έσοδα του μη κερδοσκοπικού πανεπιστημίου -περίπου 3 δισ. δολάρια για το 2006, δηλαδή περίπου τα τριπλά απ' αυτά που πληρώνει ο ελληνικός προϋπολογισμός για να λειτουργήσουν όλα τα πανεπιστήμια της χώρας- διατίθενται στο σύνολό τους για να πληρωθούν οι μισθοί, αλλά και για να χρηματοδοτηθούν η έρευνα και οι υποτροφίες.

Από πού προέρχονται τα έσοδα; Περίπου 600 εκατ. δολάρια -το 20% του τζίρου- εξασφαλίζουν οι φοιτητές και οι απόφοιτοι. Πάνω από το ένα τρίτο των συνολικών εσόδων -γύρω στο 1 δισ. δολάρια-προέρχεται από τις χορηγίες. Επίσης, το Harvard κάνει έρευνες για λογαριασμό του αμερικανικού Δημοσίου. Οι έρευνες αυτές πληρώνονται αδρά, καθώς μόνο το 2006 εξασφάλισαν στο πανεπιστήμιο έσοδα 518 εκατ. δολαρίων.

Το Stanford διαχειρίζεται και αυτό σε ετήσια βάση έσοδα περίπου 3 δισ. δολαρίων. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία του πανεπιστημίου, το 37% των εσόδων προέρχεται από τα ερευνητικά προγράμματα του πανεπιστημίου, ενώ το 17% από τις πάσης φύσεως χορηγίες. Ποσοστό άνω του 18% του ετήσιου τζίρου, προκύπτει από τα χρήματα που συνεισφέρουν στο πανεπιστήμιο οι φοιτητές του. Ιδιωτικό είναι και το Yale. Η τρέχουσα αξία του ηλικίας 300 ετών πανεπιστημίου υπερβαίνει τα 15 δισ. δολάρια (περίπου πέντε φορές τα χρήματα που δαπανά η Ελλάδα για ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα), ενώ ο ετήσιος τζίρος φτάνει στα 1,78 δισ. δολάρια. Μόνο η ιατρική σχολή του Yale (Yale University School of Medicine) έχει έσοδα 790 εκατ. δολαρίων, τα οποία σε ποσοστό τουλάχιστον 50% προέρχονται από έρευνες που γίνονται για λογαριασμό τρίτων. Και το Yale είναι ιδιωτικός μη κερδοσκοπικός οργανισμός. Δηλαδή, τα έσοδά του διατίθενται εξ ολοκλήρου για την κάλυψη των εξόδων.

Το California Insitute of Technology, το πανεπιστήμιο με τους δεκάδες νομπελίστες, έχει ετήσια έσοδα 2,312 δισ. δολαρίων. Είναι και αυτό μη κερδοσκοπικό, αντλεί τα έσοδά του κυρίως από την δραστηριότητά του στα εργαστήρια (το Jet Propulsion Laboratory που κάνει δουλειές για την NASA φέρνει 1,64 δισ. δολάρια τον χρόνο) και διαθέτει όλο τον τζίρο για τη χρηματοδότηση της έρευνας.

Έρευνες για λογαριασμό του αμερικανικού Δημοσίου κάνει και το Columbia, το οποίο έχει ετήσια έσοδα ύψους περίπου 2,5 δισ. δολαρίων.

Δεν είμαστε μόνοι

Η Ελλάδα δεν είναι η μοναδική ευρωπαϊκή χώρα που απαγορεύει τη λειτουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων. Χώρες όπως η Δανία, η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και η Φιλανδία έχουν πιο αυστηρό καθεστώς από το ελληνικό. Σε εμάς επιτρέπεται σήμερα η λειτουργία «ανώτερων ιδιωτικών σχολών» όπως λέγονται, έστω και αν τα πτυχία που χορηγούν δεν αναγνωρίζονται επαγγελματικά. Στις χώρες που προαναφέρθηκαν, δεν υπάρχουν καν ιδιωτικά πανεπιστήμια.

Τον μεγαλύτερο αριθμό ιδιωτικών πανεπιστημίων διαθέτει η Γερμανία (60), η Ισπανία (22), η Γαλλία (14) και η Ιταλία (10). Ακόμη και σε αυτές τις χώρες όμως, τα καλύτερα πανεπιστήμια ανήκουν στο Δημόσιο. Καλύτερο γερμανικό πανεπιστήμιο θεωρείται το Πανεπιστήμιο του Μονάχου.

Καλύτερο ιταλικό είναι το Πανεπιστήμιο της Ρώμης, ενώ στην Ισπανία, στην κορυφή της λίστας βρίσκεται το Πανεπιστήμιο της Βαρκελώνης. Όλα αυτά τα πανεπιστήμια χρηματοδοτούνται αποκλειστικά με πόρους του Δημοσίου.

Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες υπάρχουν πανεπιστήμια που χαρακτηρίζονται «ιδιωτικά», στην πραγματικότητα όμως απολαμβάνουν γενναίας κρατικής χρηματοδότησης. Στη Βρετανία για παράδειγμα, τα ιδιωτικά πανεπιστήμια χρηματοδοτούνται σε ποσοστό 75% με άμεσες κρατικές ενισχύσεις.

Αυτή η διαπίστωση έχει δημιουργήσει έντονο προβληματισμό και στην Ελλάδα. Εγείρονται έντονες επιφυλάξεις σχετικά με το κατά πόσον η αναθεώρηση του άρθρου 16 θα οδηγήσει τελικώς σε ανάπτυξη «μη κρατικών, μη κερδοσκοπικών πανεπιστημίων», τα οποία όμως θα καταλήξουν να χρηματοδοτούνται από τον κρατικό κορβανά.

240 εκατ. ευρώ ο τζίρος της ιδιωτικοποίησης

Πεδίον επιχειρηματικής δράσης λαμπρόν κρύβει η προοπτική δημιουργίας ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα. «Η αγορά των ιδιωτικών πανεπιστημίων θα αναπτυχθεί στην Ελλάδα ανεξάρτητα από το αν θα αναθεωρηθεί το άρθρο 16 του Συντάγματος ή όχι», επισημαίνουν στελέχη που παρακολουθούν από κοντά τις εξελίξεις στην ευρωπαϊκή αγορά τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Θυμίζουν ότι η Ελλάδα είναι -μαζί με τη Γερμανία- η μοναδική χώρα στην Ε.Ε. που δεν αναγνωρίζει επαγγελματικά δικαιώματα στους αποφοίτους ιδιωτικών κολεγίων τα οποία ήδη λειτουργούν στη χώρα. Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την οποία η Ελλάδα δεν έχει συμμορφωθεί, ορίζει ότι τα πτυχία παραρτημάτων πανεπιστημίων που έχουν την έδρα τους σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να αναγνωρίζονται τουλάχιστον επαγγελματικά. Η χώρα μας καλείται να συμμορφωθεί με αυτή την Οδηγία, διαφορετικά κινδυνεύει με καταδίκη στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Σήμερα, τα παραρτήματα ξένων πανεπιστημίων στην Ελλάδα «φιλοξενούν» περί τους 20.000 φοιτητές και μοιράζονται έσοδα άνω των 100-120 εκατ. ευρώ.

Από τη στιγμή που θα γίνει επαγγελματική αναγνώριση των πτυχίων (αυτό σημαίνει ότι οι πτυχιούχοι αυτών των σχολών θα μπορούν να διεκδικήσουν ακόμη και μια θέση στο Δημόσιο μέσω ΑΣΕΠ), ο τζίρος αναμένεται να υπερδιπλασιαστεί. Η πρόβλεψη αυτή στηρίζεται σε στοιχεία που δείχνουν ότι υπάρχει ζήτηση:

*Χιλιάδες φοιτητές αναζητούν την τύχη τους σε πανεπιστήμια εκτός των ελληνικών συνόρων. Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ, είμαστε η πρώτη χώρα μεταξύ των μελών του οργανισμού σε «μετανάστευση φοιτητών». Περίπου το 13% των φοιτητών φεύγουν εκτός Ελλάδος. Διατυπώνονται απόψεις ότι με το που θα επιτραπεί η λειτουργία των ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα, ένα μέρος των φοιτητών θα προτιμήσει να παραμείνει στη χώρα του από το να επιλέξει κάποιο πανεπιστήμιο του εξωτερικού.

Σύμφωνα με έρευνα του καθηγητή Ψαχαρόπουλου, το συνάλλαγμα που φεύγει στο εξωτερικό για να πληρωθούν τα διδάκτρα και η διαμονή των Ελλήνων φοιτητών αντιστοιχεί περίπου στο 0,5% του ΑΕΠ (ένα δισεκατομμύριο ευρώ).

Το νούμερο είναι εντυπωσιακό. Όσα χρήματα διαθέτει ο κρατικός προϋπολογισμός για να χρηματοδοτήσει όλα τα ελληνικά πανεπιστήμια άλλα τόσα χρήματα δίνουν οι γονείς για να στείλουν τα παιδιά τους στο εξωτερικό.

Η απαξίωση των τριών τελευταίων χρόνων

Του Γ. ΑΓΓΕΛΗ

Οι αριθμοί συνήθως λένε την αλήθεια. Οσον αφορά την ανώτατη εκπαίδευση, αυτή η αλήθεια των αριθμών λέει ότι η κυβέρνηση της Ν.Δ. έχει καταφέρει, προς το παρόν τουλάχιστον, να κρύψει πίσω από το «θόρυβο» για τη μεταρρύθμιση του άρθρου 16 του Συντάγματος τη σκόπιμη απαξίωση της παιδείας και των ΑΕΙ.

Ο προϋπολογισμός του ελληνικού Δημοσίου των τριών τελευταίων ετών καταγράφει δύο στοιχεία πολύ κατατοπιστικά αυτής της κυβερνητικής «τακτικής»:

*Οι δαπάνες για την παιδεία παραμένουν τα τρία τελευταία χρόνια (2005-2007) σταθερά στο 3,5% του ΑΕΠ, δηλαδή περίπου 35% χαμηλότερα από το ποσοστό στο οποίο η Ν.Δ. είχε δεσμευθεί τόσο προεκλογικά όσο και μετεκλογικά (δηλώσεις Καραμανλή στη ΔΕΘ) να τις αυξήσει.

Η υπόσχεση που ποτέ δεν έχει διαψευστεί ή «αναθεωρηθεί» από την κυβέρνηση είναι ότι οι δαπάνες για την παιδεία θα αυξάνονταν στο 5% του ΑΕΠ, δηλαδή φέτος θα έπρεπε να ήταν περίπου 10 δισ. ευρώ. Παρ' όλ' αυτά, ο προϋπολογισμός προβλέπει μόλις 7 δισ. ευρώ. Σε απόλυτους αριθμούς, μάλιστα, τα κονδύλια για την παιδεία αυξάνονται φέτος μόνο κατά 6,1% έναντι αύξησης 9,1% τον προηγούμενο χρόνο. Με άλλα λόγια, καταγράφεται μια σταθερή τάση μείωσης των ρυθμών χρηματοδότησης και ροής πόρων προς την εκπαίδευση.

Τα κονδύλια

*Οι δαπάνες για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση, σύμφωνα με τον προϋπολογισμό του υπουργείου Παιδείας για το 2007, προβλέπεται να είναι μόλις ένα δισ. ευρώ από 950 εκατ. ευρώ το 2006 και 870 εκατ. ευρώ το 2005. Μόλις πενήντα εκατομμύρια ευρώ δηλαδή περισσότερα, παρά την πολύ μεγάλη αύξηση των φοιτητών και των νέων τμημάτων των πανεπιστημίων που λειτουργούν φέτος. Σε επίπεδο λειτουργικών αναγκών, η αύξηση αυτή δεν αρκεί για να καλύψει ούτε καν τις μισθολογικές και τις λειτουργικές (σε φως, ηλεκτρικό, τηλέφωνα, ενοίκια κ.ά.) αυξήσεις.

Η κυβερνητική στάση γίνεται ακόμα περισσότερο εμφανής σε ορισμένα επιμέρους κονδύλια όπως για παράδειγμα το επίδομα για την έρευνα το οποίο εμφανίζεται «παγωμένο» στα επίπεδα του 2006, ή οι δαπάνες εξοπλισμού των εργαστηρίων που είναι 39,9 εκατ. ευρώ έναντι 38 εκατ. ευρώ το 2006.

Ο υπουργός Οικονομίας Γ. Αλογοσκούφης -καθηγητής και από τους καλύτερους ερευνητές στον χώρο της οικονομίας ο ίδιος στο παρελθόν- ερωτήθηκε γιατί στερεί τα ΑΕΙ από τη χρηματοδότηση που ο ίδιος έχει υποσχεθεί.

Η απάντησή του ήταν ότι η αύξηση των δαπανών για την παιδεία στο 5% δεν είναι κάτι που θα γίνει από αυτή την κυβέρνηση γιατί «δεν πρόκειται να δώσει χρήματα που δεν ξέρει πού θα πάνε...». Πρακτικά, δηλαδή, χωρίς μεταρρύθμιση, δεν βάζει το χέρι στην τσέπη...

Χαμηλά σε επιδόσεις-υψηλά σε ανέργους

Αν κάποιος επιχειρήσει να εντοπίσει ένα ελληνικό πανεπιστήμιο στη λίστα με τα κορυφαία ιδρύματα του κόσμου, θα χρειαστεί να... κατέβει περισσότερα από 400 σκαλοπάτια για να συναντήσει το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Η κατάταξη, όσο και αν θελήσει να αμφισβητήσει κάποιος τα κριτήρια, αποτυπώνει την σκληρή πραγματικότητα: Η Ελλάδα εξακολουθεί να απαξιώνει την τριτοβάθμια εκπαίδευσή της.

Επίσημοι δείκτες που παρακολουθεί ο ΟΟΣΑ σε ετήσια βάση αναδεικνύουν την ελληνική φτώχεια παιδείας:

1. Καταλαμβάνουμε μια από τις τελευταίες θέσεις σε δαπάνες ανά φοιτητή. Αναλογούν περίπου 4.900 δολάρια ανά φοιτητή όταν ο μέσος όρος των χωρών-μελών του ΟΟΣΑ προσεγγίζει τα 12.000 δολ. Ελλάδα, Σλοβακία, Ρωσία και Πολωνία καταλαμβάνουν τις τέσσερις τελευταίες θέσεις. Βέβαια, αυτή η διαπίστωση είναι αρκετά επικίνδυνη. Αν θεωρηθεί ότι η χαμηλή επίδοση οφείλεται στον μεγάλο αριθμό φοιτητών, τότε κινδυνεύουμε να οδηγηθούμε σε νέα μέτρα τύπου «εισαγωγής στο πανεπιστήμιο με βάση το 10».

Η κοινωνική πίεση στους νέους για εισαγωγή σε κάποια σχολή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι ούτως ή άλλως δεδομένη. Έτσι, αν ψαλιδιστούν οι θέσεις στο δημόσιο (και δωρεάν) πανεπιστήμιο, θα ανοίξουν διάπλατα οι πόρτες του ιδιωτικού (και επί πληρωμή) ιδρύματος.

2. Σε άλλες χώρες χρηματοδοτούν την έρευνα για να τονώσουν την ανάπτυξη, να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας και να φέρουν έσοδα στα πανεπιστήμια. Εμείς αδιαφορούμε. Οι δείκτες αποδεικνύουν του λόγου το αληθές: Οι δαπάνες ανά φοιτητή για έρευνα δεν φτάνουν καν στο ένα τρίτο του μέσου όρου του ΟΟΣΑ και της Ε.Ε. Πληρώνουμε 1.167 δολάρια ανά φοιτητή με τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ να φτάνει στα 3.254 δολάρια.

3. Τα ελληνικά πανεπιστήμια βγάζουν περισσότερους ανέργους από άλλες χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ. Η ανεργία των πτυχιούχων στην Ελλάδα φτάνει στο 6,9% με στοιχεία του 2004.

Μόνο η Τουρκία

Η μοναδική χώρα που έχει χειρότερη επίδοση από εμάς είναι η Τουρκία (με ποσοστό 8,2%). Ο μέσος όρος για τις χώρες του ΟΟΣΑ ανέρχεται στο 3,9% και για τις χώρες της Ε.Ε στο 4,2%.

Οι χαμηλές ποιοτικές επιδόσεις αναδεικνύουν ένα ακόμη μείζον πρόβλημα, αυτό της έλλειψης αξιολόγησης των πανεπιστημίων. Σε άλλες χώρες της Ευρώπης, έχουν συσταθεί ανεξάρτητες αρχές με μοναδικό στόχο τον έλεγχο και την αξιολόγηση των πανεπιστημίων, τόσο των δημόσιων όσο και των ιδιωτικών. Για παράδειγμα, το Quality Assurance Agency στη Βρετανία είναι μια πανίσχυρη ανεξάρτητη αρχή, η οποία σε τακτά χρονικά διαστήματα δημοσιεύει αξιολογήσεις για όλα τα ιδρύματα της χώρας.

Η Ελλάδα, μόλις πριν από μερικούς μήνες συνέστησε μια επιτροπή με στόχο να φτιάξει κριτήρια αξιολόγησης. Στις άλλες χώρες, τα κριτήρια είναι τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά.

